

PRIKAZI

DOI: 10.5613/rzs.48.1.4

Emina Bužinkić, Marijana Hameršak (ur.)

Kamp, koridor, granica: studije izbjeglištva u suvremenom hrvatskom kontekstu

Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Centar za mirovne studije i Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu – Centar za istraživanje etničnosti, državljana i migracija, 2017, 184 str.

Zbornik radova *Kamp, koridor, granica: studije izbjeglištva u suvremenom hrvatskom kontekstu*, što su ga uredile Emina Bužinkić i Marijana Hameršak, okuplja radove proizišle iz konferencije »Kamp, kolodvor, granica: mikrostudije izbjeglištva u suvremenom hrvatskom kontekstu« održane 14. i 15. lipnja 2016. u Zagrebu u organizaciji Centra za mirovne studije, Centra za istraživanje etničnosti, državljanstva i migracija pri Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Inicijative Dobrodošli! te Instituta za etnologiju i folkloristiku. Spomenuta konferencija, pa tako i ovaj zbornik radova, predstavljaju pokušaj, kako to navode i urednice u »Uvodnoj riječi«, da se iz različitih perspektiva kritički sagledaju načini »na koji su se globalne migracijske politike i prakse prilagođavale, utvrđivale i urušavale u konkretnom vremenu i prostoru, odno-

sno na hrvatskoj dionici balkanskog koridora«. No, zbornik je ujedno i primjer konkretne, kvalitetne i korisne suradnje dijela znanstvene zajednice i civilnog društva u istraživanju kompleksnosti suvremenog izbjeglištva. Pritom, autori i autorice radova uključenih u zbornik istodobno pružaju internacionalnu kontekstualizaciju »izbjegličkog pitanja« kao što zahvaćaju i kompleksnost mikrostudija izbjeglištva te nude i dubinske uvide, lokalno specifične analize te konkretne etnografski utemeljene primjere s terena na kojem su višekratno boravili krajem 2015. i početkom 2016. godine.

U prvom poglavlju, »Zarobljeni u kretanju: o hrvatskoj dionici balkanskog koridora«, autorice Marijana Hameršak i Iva Pleše problematiziraju pojam »tvrđave Europe« pokazujući kako su europske granice, bez obzira na simbolički imaginarij neprohodnih zidina, porozne, promjenjive, selektivno restriktivne i disperzirane te kako se uvijek iznova uspostavljaju i konstruiraju isprepletanjem praksi, taktika i strategija osoba koje migriraju, pravnih okvira, političko-ekonomskih dogovora, vojnih i policijskih snaga, tehnologije te medija i javnog mnijenja (str. 9). U drugom dijelu istoga poglavlja autorice se posvećuju posebnom tipu interiorizirane granice Europske unije (s eksterioriziranim dimenzijama), uspostavljenoj kao politički odgovor na *dugo ljeto migracije i veliku migracijsku jesen* – izbjeg-

gličkom koridoru, odnosno njegovoj hrvatskoj dionici i njezinim značajkama.

Slijedi poglavlje »Humanitarno izuzeće: normalizacija suspenzije prava u kampu i koridoru« koje ispisuje Duško Petrović. Na primjeru Zimskog prihvatno-tranzitnog centra, odnosno slavonskobrodskog kampa, autor prikazuje kako sigurnosno-humanitarnim politikama, kojima je s jedne strane u fokusu preventivno zatvaranje tzv. iregularnih stranaca, tražitelja azila i izbjeglica te strogi nadzor, kontrola rizika i neselektivna primjena nasilja, a s druge briga i skrb o tijelima, biološkom životu te golem preživljavanju, dolazi do suspenzije prava humanitarnim izuzećem. Svojom analizom Petrović pokazuje kako je slavonskobrodski kamp primjer »puzeće« transgresije moralnih i političkih načela i granica, odnosno postupne normalizacije zanemarivanja prava i zakona. Na sličnom tragu i Iva Grubiša u poglavlju »*Mi i Oni?*« Kulturnoantropološko propitivanje terenskog iskustva u Slavoniji« temelji osnovnu tezu svoga rada. Autorica upozorava na problematičnost dvaju najčešće prisutnih diskursa o »izbjegličkoj krizi«: humanitarizacijskog i sigurnosnog koji se, iako kreću od suprotnih temelja – univerzalne depolitizirane žrtve s jedne strane te univerzalne hiperpolitizirane prijetnje s druge – susreću na mjestu uspostavljanja odnosa između *Nas* i *Njih*. Prema autorici, oba diskursa dijele zajedničku polazišnu točku izbjeglice kao *radikalnog Drugog* što se u praksi odražava u načinima upravljanja kretanjem i privremenim smještajem ljudi, političkom djelovanju te medijskim prikazima.

U tekstu Tee Škokić i Renate Jambrešić Kirin »*Shopping* centar nenormalne normalnosti: etnografija distribucijskog šatora u izbjegličkom kampu u Slavanskom Brodu«, u središtu je analize distribucijski šator koji je, prema autoricama, predstavljao jedino mjesto prividne slobode u kampu, dopuštajući u periodu brzog tranzita izbjeglica barem minimalnu interakciju volontera i izbjeglica. Kako navode Škokić i Jambrešić Kirin, iako cjelokupni izbjeglički koridor pa tako ni Zimski prihvatno-tranzitni centar u Slavanskom Brodu, nisu ostavljali gotovo nikakve prilike za pripremu za novi (i bolji) život izbjeglih osoba, kao ni za uspostavljanje dubljih odnosa i interakcije s drugim ljudima u kampu te lokalnom zajednicom, distribucijski je šator omogućavao da, preko odjeće kao neverbalnog jezika, akteri obnavljaju i pregovaraju svoje identitete (str. 95).

U svojem drugom tekstu »Zimski prihvatno-tranzitni centar Republike Hrvatske: etnografsko istraživanje u slavonskobrodskom kampu za izbjeglice«, autorice Marijana Hameršak i Iva Pleše posvetile su se razradi metodoloških pitanja te analizi vlastitih istraživačkih metoda i postupaka kojima su se koristile tijekom istraživačko-volonterskih boravaka u kampu. Razrađujući pitanja mogućnosti *ulaska* u teren/kamp te promišljajući načine na koje su se služile metodama promatranja, intervjuiranja i promatranja sa sudjelovanjem, autorice istodobno čitateljima zorno dočaravaju nerijetko potresnu atmosferu kojoj su svjedočile te ukazuju na metodološka ograničenja, ali i potencijale koje su im

omogućile svaka pojedina metoda te njihovo kontinuirano isprepletanje.

Emina Bužinkić u poglavlju naslovljenom »Dobrodošli vs. dobroprošli: krizna mobilizacija i solidarizacija s izbjeglicama u Hrvatskoj kao tranzitnoj zemlji« ispisuje kronologiju i strategiju rada i djelovanja Inicijative Dobrodošli!. Bužinkić navodi neke od ključnih smjernica u radu Inicijative koja se, osim koordinaciji volontera u direktnom terenskom radu, posvetila i javnom, zagovaračkom, aktivističkom i medijskom djelovanju kojima su u fokusu bili sustavno informiranje javnosti o događanjima na graničnim područjima te u tranzitno-prihvatnim centrima, suzbijanje dezinformacija, kritika negativne medijske reprezentacije izbjeglica te općenito stvaranje kontradiskursa »izbjegličkoj krizi«. Također, autorica pokazuje kako je, za razliku od političkog upravljanja »krizom«, koje se uvelike zasnivalo na ideji tranzita, odnosno prolaska, ali ne i zadržavanja izbjeglica u Hrvatskoj, Inicijativa Dobrodošli! nastojala poticati atmosferu istinske dobrodošlice, odnosno stvaranje uvjeta za dostojanstven prihvata i kvalitetnu integraciju pristiglih ljudi.

Posljednje je poglavlje u zborniku psihoanalitički utemeljen tekst »'Izbjeglička kriza' i govor nesvjesnog« autorice Katarine Peović Vuković. Rad predstavlja diskurzivnu analizu, odnosno prikaz diskurzivnih znanja, praksi i vjerovanja povezanih s temom »izbjegličke krize«, a autoričin je cilj istražiti načine na koje se u službenim, institucionalnim, centraliziranim medijima, kao i na druš-

tvenim mrežama, oblikuju »kriza« i percepcija izbjeglica (str. 159). Na temelju sedam najčešće prisutnih tema (»sjećanje na naš rat«, »socijalno pitanje – mi ili oni«, »povratak na Balkan«, terorizam, »država je penetrirano tijelo«, prljavština i animalizam), autorica pokazuje kako su izjave političara, najčešće prenošene službenim medijskim kanalima, uglavnom i detaljnije racionalno obrađene, za razliku od govora na društvenim mrežama i drugim internetskim kanalima koji je znatno bliži nesvjesnom, nagonskom dijelu psihe.

Zbornik radova *Kamp, koridor, granica: studije izbjeglištva u suvremenom hrvatskom kontekstu* značajan je doprinos suvremenim istraživanjima izbjeglištva, a da su radovi u njemu izazvali i inozemni interes pokazuje činjenica da je engleski prijevod zbornika u pripremi za tisak. Uz očitu tematsku aktualnost i društvenu relevantnost, ovaj je zbornik važan i kao prilog metodološkim priručnicima. Osim što autori i autorice predstavljenih tekstova pokazuju visoku razinu etičke osviještenosti i (auto)refleksivnosti tijekom svih istraživačkih faza, zbornik u svojoj ukupnosti nudi raznovrsne perspektive i metodološke pristupe koji su svakako zanimljivi u istraživanjima prisilnih migracija, no koji također mogu biti korisni u širem smislu kvalitativnih istraživanja kompleksnih, osjetljivih, emocionalno nabijenih tema s ranjivim i nerijetko sistemski marginaliziranim društvenim skupinama.

Iva Grubiša
Zagreb